

Jogszabályi környezet változása

Az Országgyűlés 2012. október 8-án elfogadta 2012. évi CLII. törvényt a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény módosításáról. Ez a 2013. január 1.-étől hatályos módosítás számos könyvtári feladatot emelt a kötelezően végzendők közé.

A települési önkormányzatok könyvtári, közművelődési és múzeumi feladataihoz nyújtott támogatások részletes szabályairól szóló 13/2013. (II. 14.) EMMI rendelet szabályozta a támogatások felhasználásának módját, továbbá előkészületben van a Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer működéséről szóló EMMI rendelet.

Az 1997. évi CXL. törvény kimondja:

„64. § (1) a települési könyvtári ellátás biztosítása a települési önkormányzatok kötelező feladata.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott feladatot a községi és a városi önkormányzat

a) nyilvános könyvtár fenntartásával vagy

b) a megyei könyvtár szolgáltatásainak igénybevételeével teljesíti.

(3) A (2) bekezdés b) pontja esetén a települési önkormányzat megállapodást köt a megyei könyvtárral, és az igénybe vett szolgáltatások fogadására alkalmas könyvtári, információs és közösségi hely elnevezésű könyvtári szolgáltató helyet működtet.”

„ 66. § A megyei könyvtár a megye egész területére vonatkozóan ... állami feladatként

a) ellátja a megyei kötelespéldányokkal, a digitalizálással, a gyűjteményét feltáró elektronikus katalógus építésével kapcsolatos feladatokat,

g) működteti a Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszert,

- h) megállapodás alapján igénybe vehető szolgáltatásokat nyújt a ... könyvtári szolgáltató helyen nyújtott könyvtári szolgáltatások megszervezéséhez a települési önkormányzatok számára,
- i) koordinálja a települési könyvtárak fejlesztését, ... „

A törvényben említett Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer a kistélepülések (5000 fő lakos alatt) lakói számára közvetíti a hazai könyvtári rendszer egésze által nyújtott szolgáltatásokat. A rendszer megvalósulása révén jelentős esély nyílik arra, hogy a kistélepülések lakossága ugyanahhoz az információ- és dokumentumvagyonhoz juthasson hozzá, mint a nagyobb városokban élők.

Az országosan elérhető könyvtári szolgáltatások közvetítése - köztük az Országos Dokumentum-ellátási Rendszer szolgáltatásai is - a helyi igények szerint könyvtárárpület, könyvtári szolgáltató hely, illetve könyvtárbusz működtetése révén valósulhat meg.

A támogatások

A 13/2013. (II. 14.) EMMI rendelet kimondja

„ 7. § (1) A Kvtv. ... szerinti támogatás ... a Kultv. 66. §-ában foglalt feladatok körében ...

- a) a 910121 Könyvtári állomány gyarapítása, nyilvántartása,
- b) a 910122 Könyvtári állomány feltárása, megőrzése, védelme, és
- c) a 910123 Könyvtári szolgáltatások

szerinti szakfeladatrendben nyilvántartandó kiadásokhoz kapcsolódó személyi juttatások és azok járulékai, dologi kiadások és felhalmozási kiadások finanszírozására használható fel.

(2) A támogatás legalább 10%-át könyvtári dokumentum vásárlására kell fordítani ... „

A Kvtv szerinti támogatás megyei jogú városok szerinti bontásban:

Fenntartó önkormányzat / Támogatás mFt

Békéscsaba / 116,1
Debrecen / 233,8
Eger / 132,3
Győr / 162,0
Kaposvár / 100,8
Kecskemét / 245,9
Miskolc / 191,2
Nyíregyháza / 195,8
Pécs / 209,6
Salgótarján / 94,1
Szeged / 203,5
Székesfehérvár / 134,3
Szekszárd / 109,2
Szentendre / 105,3
Szolnok / 129,1
Szombathely / 119,4
Tatabánya / 125,5
Veszprém / 131,0
Zalaegerszeg / 112,6

A megyei könyvtárak számára nyújtott, kistéleplési könyvtárak ellátására fordítható támogatás számítása a 13/2013. (II. 14.) EMMI rendelet 4. mellékletében található

$$T1=T2*0,8$$

$$T2=1\,700\,000/(K1*0,6+K2+K3*1,2)$$

$$T3=T2*1,2$$

ahol:

T1 az 1-1000 fő, T2 az 1001-1500 fő, T3 az 1501-500 fő lakosságszám közötti település támogatásának fajlagos összege E Ft.

K1 az 1-1000 fő, K2 az 1001-1500 fő, K3 az 1501-500 fő lakosságszám közötti települések száma."

Számszerűsítve:

1-1000 fő lakosú település után 668 300 Ft

1001-1500 fő lakosú település után 835 380 Ft

1501-5000 fő lakosú település után 1 002 460 Ft

Összesen 2278 település után 1 699 993 440 Ft

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 90 település után 72 009 680 Ft

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye könyvtári ellátása

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a kistérségek által igénybe vehető települési könyvtári ellátásra fordítható támogatás megjelenésével több ellátó központ alakult ki. A Közép-Nyírségi terület ellátását a megyei könyvtár vállalta magára, míg Vásárosnamény, Kisvárd, Mátészalka, Csenger területeinek ellátását a névadó települések könyvtárai vállalták mindösszesen 77 településen. A fehérgyarmati, nyírbátori, ibrány-nagyhalászi, nagykállói területek ellátása nem valósult meg. A nyírbátori, ibrány-nagyhalászi, nagykállói területek könyvtári lefedettségével és működési körülményeivel nem volt gond, a települések a kistérségi támogatás igénybevétele nélkül is képesek voltak biztosítani a megfelelő feladatellátást.

A fehérgyarmati terület azonban jelentős elmaradottsággal, finanszírozási problémákkal, és a széttagoaltságból fakadó szervezeti gondokkal küzd. A térségben az ország területei közül az egyik legnagyobb az infrastrukturális elmaradottság, a munkanélküliség, a szegénység, és az analfabétizmus. A területen jellemzőek a nagyon kis lélekszámú – gyakran előregedett lakosságú – falvak.

Az ellátás javítása céljából Fehérgyarmat térsége próbált élni a TIOP 1.2.3-s pályázati lehetőséggel, de sikertelenül pályázott könyvtárbuszra.

A Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár azonban sikeresen pályázott 2011-ben könyvtárbuszra, így az új megyei feladat ellátás kialakításakor a busz pályázat keretében további egyszeri célzott támogatás áll rendelkezésére. A fent vázolt támogatási adatokkal együtt 2013-ban a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei könyvtár ellátás finanszírozási alapja 3 részből tevődik össze:

- Megyei könyvtár kvtv. szerinti támogatása (195,5 mFt)
- 90 KSzR megállapodást kötött települések ellátására fordítható támogatás (72 mFt)
- TIOP 1.2.3-s konstrukción sikeresen pályázott könyvtárbusz (129 mFt)

A megyei könyvtári ellátás kialakításakor figyelembe kell venni, hogy az engedélyezett létszámtól a megyei könyvtár nem térhet el, tehát közalkalmazottai létszámát nem növelheti, továbbá a támasztott szakmai követelményeknek meg kell felelnie. Ezek a követelmények egységesített megyei közös elektronikus katalógus, helyismereti elektronikus könyvtár, megyei tanácsadó szolgálat üzemeltetése, a megyei közös dokumentumbeszerzés szervezése továbbá megyei szinten koordinált infrastruktúrafejlesztés.

Az egyes szakmai követelményeknek nem egyszerű megfelelni. Az egységes közös elektronikus katalógus és a közös dokumentum beszerzés támogatásának hatékony eszköze, egy a területi ellátást kiszolgáló Integrált Könyvtári Rendszer lesz. A rendszeren belül az egyes Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer könyvtári szolgáltató helyek, a könyvtárbusz, és az egyéb speciális letétek külön lelőhelyekként kerülnek definiálásra. A rendszer a feladatalapú finanszírozásban biztosítja a könnyebb elszámolhatóságot, mert az adatbázis teljesen elkülönül a megyei könyvtár saját rendszerétől. Ennek ellenére a közös katalógusban a megye teljes területéről összefésült adatok segítségével minden könyvtári adat lekérdezhető marad.

A megyei könyvtár már rendelkezik elektronikus helyismereti könyvtárral, ezért a hozzáférés bővítése nem jelent gondot, azonban az anyagok nagysága, gyarapodásuk üteme nehezen felbecsülhető, és a rendelkezésre álló erőforrások hamar elfogynak. A meglévő tartalom rendszeres és biztonságos mentése és tárolása növekvő felelősségként nehezedik az üzemeltető megyei könyvtárra. Ilyen tartalom a Nyíregyházi TV Archivuma, Nyíregyházi Rádió Archivuma, Kelet-Magyarország napilap cikkarchívuma.

A megye települési könyvtárai számára biztosított tanácsadás folyamatában, legkedveltebb módja az információáramlásnak a telefonos segítségnyújtás, általános információk esetén pedig az email. A rendszeresen ismétlődő kérdések esetében mindez rengeteg időt és energiát emészt fel. Bár a személyes kapcsolattartást nem pótolhatja, de az információk hatékony szervezését segíti ha adatbázisba szervezzük a válaszokat.

Hasonlóan igaz, hogy a fejlesztéshez és üzemeltetéshez dokumentálni kell a meglévő IT erőforrásokat és azok hibajelenségeit is.

A kibővült feladatrendszer ellátására a megyei könyvtár nem bővítheti kollektíváját, tehát a fejlesztési, üzemeltetési, tartalomépítési feladatokat a meglévő humán erőforrás segítségével végezheti, miközben minden egyéb költség minimalizálása és egyértelmű feladat alapú elszámolását is biztosítani kell.

A könyvtár elektronikus katalógusa több mint 230 000 rekordot tartalmaz, míg a megyei közös katalógus több mint 900 000 rekorddal van feltöltve. A rekordszám emelkedésével érezhető a kiszolgáló sebességének csökkenése.

Az elektronikus könyvtár tartalmi bővülése jelentősen megterheli a kiszolgálót, és aktív használat mellett a rendelkezésre álló sávszélesség javát lefoglalja.

A 90 KSzR település IT eszköz karbantartása a meglévő erőforrások zavartalan működtetése mellett átszervezés nélkül nem megvalósítható.

A tanácsadó tevékenység fókuszába a tudás közvetítése mellett a tudás dokumentálását kell helyezni.

A feladatok helyi megoldására a humánerőforrás mellett szükség lenne további szerverekre és kiegészítő eszközökre, valamint az üzemeltetést ellátó szakemberre. Továbbá a felemésztett rezsi költségeket arányosan ki kellene mutatni ezáltal is több munkát adva a gazdasági szervezeti egységnek az elszámolásnál.

Lehetséges megoldás

Felhő alapú szolgáltatások – Cloud computing

A felhő alapú szolgáltatások az IT szolgáltatások egy technológiai modellje. Lehetővé teszi a könyvtáraknak, hogy elkerüljék a helyi szerverek és hálózati eszközök üzemeltetését, integrált könyvtári rendszer szoftverek telepítését, verziókövetését. Egyszerűsíthetik a folyamatokat, időt és pénzt takaríthatnak meg.

A felszabaduló erőforrások könnyen munkába állíthatóak a fejlesztés és szolgáltatás területein.

A Cloud Computing főbb típusai

A private cloud saját vagy bérelt erőforrásokon létrehozott felhő, a community cloud egy közösség, például szakmacsoport által üzemeltetett felhő. A hybrid cloud magán és nyilvános felhő alkalmazásokkal egyaránt rendelkező felhő, míg a public cloud nyilvános felhő. A Public Cloudnak több altípusa létezik. A teljesség igénye nélkül ezek:

- Infrastructure as a Service (Storage, Virtual Machine)

- Platform as a Service (webserver, database)
- Software as a Service (CRM, email)
- Network as a Service (VPN)

Integrált Könyvtári Rendszer mint Software as a Service

Az Integrált Könyvtári Rendszer szoftver üzemeltetése megvalósítható úgy, hogy a szoftver nem a könyvtár szerverén, szünetmentes tápegységén, adatmentő eszközeit használva, és nem a könyvtári informatikus által üzemeltetve működik, hanem a szolgáltató által biztosított emberi és infrastrukturális erőforrások használatával. Minden járulékos költség a szolgáltatónál jelentkezik, és meg kell felelnie a növekvő igénybevétel miatt jelentkező követelményeknek is. A megoldás további előnye a szolgáltatási szerződés szabályozottsága, átlátható felelősségi viszonyai, könnyű pénzügyi elszámolhatósága.

Virtuális gép mint Infrastructure as a Service

Az operációs rendszerrel előtelepített virtuális gépet a szolgáltató biztosítja, melyre a könyvtári informatikusnak lehetősége van igényei szerinti szoftvert telepíteni. A megoldás előnye, hogy a könyvtárnak nem kell külön gépet egy-egy feladatra, vagy saját cloudot üzemeltetnie a virtuális gépeknek, mégis módja van rá, hogy speciális funkcióknak elszeparálódó erőforrásokat dedikáljon.

A megoldás lehetőséget kínál az IT rendszer hibabejelentéseinek egy rendszerű kezelésére, például az OTRS hibajegy kezelővel, az IT infrastruktúrához tartozó FAQ üzemeltetésére, továbbá a különböző szolgáltatási helyeken működő eszközök naprakész leltárának kezelésére például az OpenAudit-tal. További alkalmazási lehetőség jelentkezik a elsősorban a tanácsadó tevékenység segítésére wiki szoftver bevezetésével.

A közgyűjtemények számára ingyenesen biztosítja a virtuális gépek használatának lehetőségét az NIIF Cloud szolgáltatása.

Remélt eredmények

Meggyőződésem, hogy a környezeti változások és a társadalom által támasztott

követelményeknek a körvonalazott megoldások segítségével költség-, erőforrás-takarékosabban tud a megyei könyvtár. Az üzemeltetéstől felszabaduló humánerőforrásokat szolgáltató, tartalomfejlesztő vagy tudásközvetítő tevékenységekben hasznosítható, ezáltal a fejlesztések eredményeképpen hatékonyabb működés biztosított.

Az alkalmazási lehetőségek szélesek, további lehetőséget kínál az NIIF Storage (IaaS) szolgáltatása, amely segítségével a virtuális gépek számára további tárterület biztosítható, vagy önmagában is alkalmazható kisebb dokumentummennyiség tárolására.

Várhatóan az NIIF hamarosan hozzáférést biztosít a közgyűjtemények számára szalagos archiváló szolgáltatásához mely alkalmas lehet a lezárt digitális gyűjtemények biztonsági mentésének létrehozására és hosszú távú megőrzésére. Végül érdemes elgondolkozni azon, mely meglévő szoftveralkalmazások telepíthetők át felhő alapú szolgáltatássá például intézményi levelezés.